א ענין וואס מען האט געגעבן פון אויבן, ווי עס שטייט אז מילת אברהם איז דער ענין פון מילה של־מעלה[29]) — ומל ד' אלקיך את לבבך. און אזוי בכלל — איז מען דורך מצות מילה ממשיך אורות נעלים ביותר, וואס זיינען אינגאנצן העכער פון בריאה און סדר ההשתלשלות[30]).

דערפאר איז מילה פארבונדן מיט דעם ענין פון געבורט, וואס ווען א ולד ווערט געבוירן איז דאך דאס א דבר חדש און די אנטפלעקונג פון דעם כוח פון אין סוף למטה, ווי עס ווערט דערקלערט אין חסידות[31]).

במילא דארף די וואך אוודאי זיין א פריילעכע, און אזוי אויך די וואכן וואס קומען דערנאך זאלן אויך זיין פריילעכע, ווי דער רבי זאגט[32]) אז שמחת תורה ווערט נמשך דער מקיף כללי וועלכער איז כולל אלע מקיפים פון גאנץ חודש תשרי, און פון שמחת תורה ווערט דאס נמשך אויף א גאנץ יאר.

(משיחות ש״פ לך לך תשי״א)

פרשת וירא

א. אזוי ווי היינט איז כ' מרחשון — דער יום הולדת (געבורטס־טאג) פון דעם רבי'ן אדמו״ר מוהרש״ב נ״ע, — דעם שווערס פאטער — וועל איך דא איבערדערציילן א מעשה[1]) וואס כ'האב שוין אמאל דערציילט:

דער רבי (מוהרש״ב) נ״ע פלעגט יעדן כ' מרחשון — זיין יום הולדת — אריינגיין צו זיין זיידן, כ״ק אדמו״ר הצמח צדק, בעטן א ברכה. מעגלעך, אז אזוי איז אויך געווען דער סדר ביי די אנדערע אייניקלעך פון צמח צדק.

איין מאל בשעת דער רבי נ״ע איז אריינגעגאנגען — (ער איז דאן אלט געווען פיר אדער פינף יאר, ווארום דער רבי נ״ע איז געבארן געווארן אין יאר תרכ״א, און אין ניסן תרכ״ו איז דער צמח צדק נסתלק געווארן) — האט ער זיך פאנאנדערגעוויינט. האט אים דער צמח צדק געפרעגט וואס וויינסטו? האט ער געענטפערט, אז ער האט געלערנט אין חומש (אדער געהערט איבערדערציילענדיק) אז דער אויבערשטער האט זיך באוויזן צו אברהם אבינו (עס איז געווען פרשת וירא), וויינט ער פארוואס האט ער זיך צו אים ניט באוויזן.

האט אים דער צמח צדק געענטפערט: אז א איד (א צווייטע נוסחא: א איד א צדיק) באשליסט ביי זיך צו ניין און ניינציק יאר, אז ער דארף זיך מל זיין, איז ער ווערט, אז דער אויבערשטער זאל זיך צו

29) תורה אור סוף פרשת לך לך יג, ג.

30) אויספירלעך — זע לקוטי תורה תזריע ד״ה למנצח על השמינית, ספר המצות לה„צמח צדק" מצות מילה, ועוד.

31) לקו״ת שה״ש לט, ד ואילך. ד״ה כל המאריך באחד, תרפ״ו אות ד (סה״מ קונט' ח״ג ע' יא־יב). ד״ה מים רבים תשי״ז (סה״מ מלוקט ח״א ע' נד־ה).

32) שיחת שמיני עצרת תש״ג (הקדמה לקונט' צח – סה״מ תש״ט ע' סז־ח).

1) משיחות כ״ק אדמו״ר — הריי״צ — נ״ע, ש״פ וירא כ' מ״ח תרצ״ג.

אים באַווייזן. דער תירוץ איז ביים קינד אָנגענומען געוואָרן און ער האָט אויפגעהערט צו וויינען.

ב. כאָטש די מעשה מיטן רבי'ן נ"ע איז געווען ווען ער איז נאָך געווען אַ קינד פאַר בר מצוה, און נאָך איידער ער איז געווען „הגיע לחינוך" — פונדעסטוועגן דאַרף מען די מעשה לערנען, וואָרום וויבאַלד אַז דער רבי נ"ע האָט די מעשה דערציילט צו זיין איינציקן זון — דעם רבי'ן, און דער רבי האָט דאָס איבערדערציילט, מען זאָל עס איי־בערגעבן דער וועלט, איז אַ ראי' אַז די מעשה רירט אָן אויך אונז. מען קען פון איר אָפּלערנען צוויי ענינים, ד. ה. סיי פון דער שאלה און סיי פון דער תשובה.

ג. פון דעם רבי'נס וויינען אויף דעם וואָס דער אויבערשטער האָט זיך ניט באַוויזן צו אים, קאָן מען אָפּלערנען, אַז יעדער איד — אין וועלכן מצב ער זאָל זיך ניט גע־פינען, אַפילו ער איז „לא הגיע לחי־נוך", ד. ה. אַז ער האָט אויף אַזוי פיל קיין דעת ניט, אַז ניט נאָר וואָס ער אַליין פאַרשטייט ניט, נאָר ער קען אויך ניט נעמען קיין השפעה פון אַ צווייטן,

— אין יאָרן קען ער אַפילו זיין אַ גדול, אָבער אין רוחניות איז ער אַ קטן שלא הגיע לחינוך. אַזוי ווי דער רבי דער שווער האָט געזאָגט אַז אידישע יאָרן רעכענען זיך ניט לויטן פּאַספּאָרט. אויפן פּאַספּאָרט קען ער זיין אַן אַלטער איד, און אין זיינע אמת'ע, רוחניות'דיקע יאָרן, אין זיין מקיים זיין תורה און מצוות, איז ער אַ קליין קינד וואָס שפּילט זיך אונטערן טיש, —

קען אויך ער מאָנען, און מאָנען מיט אַ שטאַרקייט, וואָס דאָס איז דאָך דער ענין פון וויינען,

— אַן ענין וועלכער איז העכער פון זיין פאַרשטאַנד, העכער פון מוחין וועלכע קענען דאָס ניט מער סובל זיין, איז מצד „מותרי מוחין" קומען טרערן *[1] —

אַז דער אויבערשטער זאָל זיך באַ־וויזן צו אים, אַזוי ווי צו אברהם אבינו.

ד. נאָך מער: ער קען מאָנען אַז דער אויבערשטער זאָל זיך באַווייזן צו אים אַזוי ווי ער האָט זיך באַ־וויזן צו אברהם אבינו נאָכדעם ווי ער האָט מקיים געווען מצות מילה, וואָס אין דעם מצב איז דאָך געווען דער „וירא אליו הוי'".

אויך פאַר דעם געפינען מיר די התגלות פון שם הוי' צו אברהם'ען, אָבער עס איז ניט גלייך צו דער אַנטפּלעקונג — „ואיתגלי" — וואָס איז געווען נאָך מצות מילה, וועלכע איז אַ פיל העכערע [2].

בשעת דער אויבערשטער האָט זיך אַנטפּלעקט צו אברהם'ען נאָך דער מצות מילה, האָט ער שוין דעמאָלט געהייסן אברהם מיט אַ צוגעגעבענעם ה"א. זאָגט אויף דעם די גמרא[3] אַז דאַן איז אברהם געוואָרן אַ בעל־הבית אויף די פינף איברים: עינים, אזנים וראש הגוי' — וואָס לויט

---

*1) ספר המאמרים קיץ ה'ת"ש, ד"ה אהללה ה', אות ג.

2) זע בראשית רבה ר"פ וירא. לקוטי תורה ויקרא כא, א.

3) נדרים לב, ב.

דער נאַטור איז אַ מענטש אויף זיי קיין בעל־הבית ניט. פריער האָט ער געהייסן אברם — אָן אַ ה״א. ער איז געווען אַ בעל־הבית נאָר אויף דעם וואָס אַ מענטש קען לויט זיין נאַטור הערשן. אָבער דערנאָך, דורך דעם וואָס ער האָט געטאָן בכוח עצמו — וויפל מען קען טאָן מיטן אייגענעם כוח — האָט מען אים געגעבן פון הימל אויך אַזעלכע ענ־ינים וואָס אַליין קען מען צו זיי ניט צוקומען און ער איז געוואָרן אַ בעל־הבית אויך אויף די זאַכן, וועלכע לויט דער נאַטור קען מען זיי ניט באַהערשן.

ממילא איז פאַרשטאַנדיק אַז די אַנטפּלעקונג צו אברהם אבינו נאָך דער מצות מילה איז געווען אַ פיל העכערע ווי פריער.

פונדעסטוועגן קען יעדער איד — אפילו אַזאַ וועלכער איז „לא הגיע לחינוך" אין רוחניות — אויך מאָ־גען, אַז דער אויבערשטער זאָל זיך צו אים באַווייזן אַזוי ווי ער האָט זיך באַוויזן צו אברהם'ען ווען ער האָט שוין געהאַלטן אין דער מד־ריגה וואָס נאָך דער מצות מילה.

ה. פון דעם צמח צדק'ס ענט־פער, אַז די התגלות — אַנטפּלע־קונג — צו אברהם'ען איז געווען דערפאַר וואָס ער האָט געוואוסט אַז ער דאַרף זיך מל זיין, קען מען זיך אָפּלערנען: אַז אמת טאַקע, יעדער איד קען מאָנען אַז דער אויבער־שטער זאָל זיך צו אים באַווייזן. עס פאָדערט זיך אָבער אַן הקדמה: ער זאָל וויסן אַז מען דאַרף זיך מל זיין. ד. ה. אַז ניט קוקנדיק אויף די אַלע מעלות וואָס ער האָט בפועל אָדער לכל הפחות בכוח,

— בכוח קען יעדער איד צוקומען צו די העכסטע מדריגות, ווי מען האָט פריער גערעדט און ווי עס שטייט [4] אַז יעדער איד איז מחוייב צו זאָגן: מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב (ווען וועלן מיינע מעשים צוקומען צו די מעשים פון מיינע אָבות אברהם יצחק און יעקב). פון דעם וואָס ער רעכנט אברהם'ען צוזאַמען מיט יצחק ויעקב, איז אויך אַ ראַי' אַז דאָס מיינט מען אברהם'ען אין דער מדריגה ווי ער איז געווען נאָך דער מצות מילה —

פונדעסטוועגן דאַרף ער וויסן אַז ער דאַרף זיך מל זיין.

ו. נאָך מער: אויך די וועלכע האָבן די מעלות בפועל, וואָס דאָס זיינען די צדיקים וועלכע באַהערשן אויך די איברים וואָס בטבע קען מען אויף זיי ניט זיין קיין בעל הבית — אַזוי ווי אברהם אבינו — אויך זיי דאַרפן וויסן אַז זיי דאַרפן זיך מל זיין.

— עס איז ידוע די מעשה מיטן רבי'ן (מוהרש"ב) נ"ע, אַז אַמאָל האָט ער זיך געקלאָגט אַז ער הערט ניט אויף איין אויער. ווען מען האָט אָנ־געהויבן צו זוכן די סיבה דערפון איז מען דערגאַנגען, אַז שבת ווען ער האָט געזאָגט חסידות, האָט מען אין אַ צווייטן צימער געשמועסט, און דאָס האָט אים מבלבל געווען צו זאָגן דעם מאמר. אַזוי ווי ער האָט געפילט די אַחריות, אַז זיין ענין איז משפיע צו זיין חסידות, און דער שמועסן האָט אים געשטערט — האָט ער מסלק געווען דעם חוש השמיעה

---

4) תנא דבי אלי' רבה פכ"ה.

פון דעם אויער וועלכער איז געוועזן צו דער זייט פון יענעם צימער.

און דאָס איז וואָס עס שטייט אין אַ מאמר [5]) אַז צדיקים האָבן ביי זיך צו־גענומען די ראי׳ אָדער די שמיעה בשעת עס האָט געשטערט צום נפש האלקית. וואָרום צדיקים זיינען בעלי בתים אויך אויף די חושים וואָס בטבע געוועלטיקט מען איבער זיי ניט. —

אָבער אויך אַזעלכע וועלכע שטייען אין אַזאַ הויכע מדריגה דאַרפן וויסן אַז זיי דאַרפן זיך מל זיין.

ז. דער טעם דערויף איז, ווייל ווען עס איז פאַראַן אַפילו נאָר אַן ערלה דקה ביותר ברוחניות, קען עס, נאָך פילע השתלשלות, אַראָפּקומען ביז אין נידעריקע זאַכן.

און דאָס איז דער דיוק פון דעם רבי׳ן צמח צדק׳ס לשון, אַז אַ איד אַ צדיק צו ניין און ניינציק יאָר וויסט אַז ער דאַרף זיך מל זיין. צו הונ־דערט יאָר — ד. ה. אַז ער האָט מברר געווען אַלע צען כחות, יע־דער כוח ווי ער באַשטייט פון צען — דאַן האָט ער שוין ניט וואָס מורא צו האָבן, וואָרום ער האָט שוין ניט קיין שייכות צו די ענינים פון וועלט, ווי עס שטייט [6]) בן מאה כאילו מת ועבר ובטל מן העולם.

— וואָרום אין פלוג איז ניט פאַר־שטאַנדיק וואָס ער זאָגט אין אבות בן מאה כאילו מת ועבר ובטל מן העולם. אַלע ענינים וואָס ער רעכנט דאָרט אויס אין דער משנה זיינען למעשה׳דיקע אָנווייזונגען ווי אַזוי זיך צו פירן, בן חמש למקרא, בן עשר למשנה, בן י״ג למצוות כו׳, אָבער וואָס פאַר אַן אָנווייזונג איז דאָס, אַז צו הונדערט יאָר איז ער „כאילו מת ועבר ובטל מן העולם״? נאָר דער פשט איז, אַז ווען ער האָט שוין מברר געווען אַלע צען כחות — און דוקא בפרטיות [7]), יעדער איינער ווי ער באַשטייט פון צען [8]), ער איז אַ „בן מאה״, איז ער „כאילו עבר ובטל מן העולם״, ער האָט שוין מער קיין שייכות ניט צו די ענינים פון וועלט און האָט ניט פאַר וואָס מורא צו האָבן, גלייך ווי ער וואָלט שוין מער ניט געהאַט קיין יצר הרע [9]). —

בשעת ער איז אָבער 99 יאָר, עס פעלט אים נאָך עפּעס צו דעם בירור פון אַלע צען כחות בפרטיות, דע־מאָלט דאַרף ער זיך מל זיין, וואָרום בריבוי ההשתלשלות

— מען מיינט ניט ריבוי השתל־שלות, אַז דער אדם געפינט זיך אין איין עולם און די ירידה איז אין אַ צווייטן עולם, נאָר וויבאַלד דער אָדם איז דאָך קדם למעשה בראשית ואחור למע״ב [10]), איז בא אים גופא קען זיין אַ ריבוי השתל־שלות —

קען עס אַראָפּקומען ביז צו נידע־ריקע ענינים.

---

5) ד״ה כי ישאלך תרנ״ד.

6) אבות פרק ה משנה כב.

7) זע קונטרס העבודה פרק ו.

8) דרך מצותיך שרש מצות התפלה קמד ב; ביאור ושבתה קע, ב. עיין בדרושי חיי שרה.

9) זע ירושלמי סוף ברכות. זהר חלק ב׳ קז, ב. תניא פרק א. ובכמה מקומות.

10) ברכות סא, א. בראשית רבה ח, א. ארשב״ל אחור למעשה יום האחרון וקדם למעשה יום א׳. תנחומא תזריע א, זע גי׳ עץ יוסף. תורה אור ג, ד. לקוטי תורה דברים פו, ג.

בשעת אָבער עס איז פאַראַן דער אַלגעמיינער ביטול, ער ווייסט אַז ער דאַרף זיך מל זיין, ער ווייסט אַז אַזוי ווי ער איז טויג ניט, און ער דאַרף אַנדערש ווערן, איז דאָס אַ הקדמה אויף צוצוקומען צו די העכערע מדריגות, עס זאָל זיין וירא אליו ה׳, אַזוי ווי צו אַברהם אבינו נאָך מצות מילה, און ער ווערט „אברהם" מיט אַ צוגעגעבענער ה"א;

ער ווערט אַ בעל־הבית אויף אַלע זיינע חושים, אַפילו אויף די וואָס בטבע קען מען אויף זיי ניט געוועלטיקן.

נאָך מער: ער ווערט אַ בעל־הבית אויף זיין חלק אין וועלט. אַזוי ווי מען האָט גערעדט אין מאמר וועגן צדיקים, אַז דורך דעם וואָס זיי פועל'ן אַ זיכוך (אויסלייטערונג) ביי זיך אַליין, באַווירקן זיי אויך אַ זיכוך אין זייער חלק אין וועלט.

אַזוי אויך, דורכדעם וואָס ער ווערט אַ בעל הבית אויף זיינע חושים ווערט ער אויך אַ בעל הבית אויף זיין חלק אין וועלט, אויף אַלע זאַכן וואָס ער דאַרף האָבן אויף צו דינען דעם אויבערשטן, סיי אין בני, סיי אין חיי און סיי אין מזוני (קינדער, לעבן און פרנסה), און דאָס אַלעס זאָל זיין — רויחי (בריוח).

(משיחת כ׳ מ"ח תשי"ג)

* * *

ח. איינע פון די מעלות צו וועלכע אברהם אבינו איז צוגעקומען דורך מצות מילה איז, אַז דעמאָלט איז ער געוואָרן ראוי צו געבוירן יצחק'ן, און לויט דעם מאמר רז"ל[11], אַז יצחק האָט געדאַרפט געבאָרן ווערן מטיפה קדושה דוקא, ווי עס שטייט[12] אויך דער לשון „אשר קדש ידיד מבטן". דערפאַר איז אברהם — כאָטש אויך פאַר מצות מילה איז ער געווען אַ מרכבה צו אלקות, אָבער ער איז נאָך ניט געווען ראוי צו האָבן יצחק'ן, נאָר בשעת ער איז צוגעקומען צום „והי׳ תמים" דורך מילה, דעמאָלט דוקא האָט געקענט זיין יצחק'ס געבורט.

פון דעם איז אויך פאַרשטאַנדיק די מעלה פון יצחק'ן אויף אברהם'ען, וואָרום ביי אברהם'ס געבורט געפינט מען ניט אַז עס זאָל האָבן געדאַרפט זיין דער דערמאָנטער תנאי, אָבער יצחק'ס געבורט — אפילו נאָך אַלע פריערדיקע מעלות פון אברהם'ען — האָט דאָס ניט געקענט זיין איידער ער איז צוגעקומען צום „והי׳ תמים".

ט. וואָס איז דער טעם פאַרוואָס דוקא יצחק האָט געדאַרפט געבאָרן ווערן מטיפה קדושה?

דער חילוק פון אברהם מיט יצחק איז:

אברהם'ס ענין איז — המשכה מלמעלה למטה. יצחק'ס ענין איז — העלאה מלמטה למעלה[13].

אַזוי ווי עס ווערט דערקלערט אין פיל מאמרי חסידות אַז די עבודה פון אברהם'ען איז „אהבה כמים" (אַ ליבשאַפט צום אויבערשטן וועלכע איז געגליכן צו וואַסער), אַזוי ווי מיר זאָגן (אין תפלת גשם) „זכור אב נמשך אחריך כמים" (געדענק דעם פאָטער (אברהם) וועלכער האָט זיך נאָכגעצויגן נאָך דיר ווי וואַסער),

---

11) בראשית רבה פמ"ו, ב.

12) שבת קלז, ב.

13) תורה אור יז, ג.

וואָס די טבע פון וואַסער איז אַראָפּ־צונידערן פון אויבן אַראָפּ[14]. די עבודה פון יצחק'ן איז אהבה כרשפי אש (ווי פלאַמען־פייער), וואָס די טבע פון פייער איז אַז עס ציט זיך פון אונטן אַרויף.

דער אונטערשייד פון אברהם'ען מיט יצחק'ן איז געווען ניט נאָר אין דער עבודה מיט זיך אַליין, נאָר אויך אין זייער עבודה וואָס זיי האָבן אויפגעטאָן אין דער וועלט.

אברהם האָט גע'פועל'ט אין דער וועלט, אַז אין איר זאָל נמשך ווערן ג־טלעכקייט מלמעלה למטה, און יצחק האָט גע'פועל'ט אין וועלט, אַז זי אַליין זאָל דערהויבן ווערן, ווערן אַ כלי צו ג־טלעכקייט — העלאה מלמטה למעלה.

און אָט דעם חילוק זעט מען אויך אין די אופנים פון זייער הנהגה, לויט ווי די תורה דערציילט אונז.

י. אברהם אבינו האָט ממשיך גע־ווען ג־טלעכקייט צו אַלעמען: אין ארץ כנען — ווי זי איז געווען קודם הבירור — און אויך אין מצרים, ביז וואַנען ער האָט ממשיך געווען ג־טלעכקייט אויך צו ערביים (אַראַ־בער) וועלכע פלעגן זיך בוקן צו דער שטויב פון זייערע פיס[15], וואָס דאָס איז די סאַמע נידעריקסטע מדריגה.

— אַ מענטש איז איינגעטיילט אין דריי טיילן: ראש, גוף, רגל. דער פוס איז דער סאַמע נידעריקסטער אבר. דער שטויב פון די פיס איז נאָך נידעריקער פון דעם פוס אַליין. די ערביים זיינען געשטאַנען אין אַזאַ נידעריקער מדריגה, אַז זיי האָבן זיך געבוקט צו דעם שטויב פון זייערע פיס, ד. ה. אַז דער שכל פון קאָפּ איז ביי זיי געשטאַנען ני־דעריקער ווי דער שטויב פון די פיס. —

פונדעסטוועגן האָט אברהם אבינו זיך אָפּגעגעבן אויף ממשיך צו זיין אלקות אויך אין זיי, אַזוי ווי די חז"ל זאָגן[16] אויף דעם פסוק[17] ויקרא שם בשם הוי' א־ל עולם — אל תיקרי ויקרא אלא ויקריא. ד. ה. ער האָט געמאַכט אויסרופן; ער האָט גע'פועל'ט ביי זיי אַז זיי זאָלן שריי־ען „א־ל עולם".

אַזוי ווי דער ענין פון אברהם'ס עבודה איז געווען המשכה, אַזוי זיי־נען אויך דער וועג און די כלים דערצו געווען אין אַן אופן פון המשכה, אַזוי ווי עס ווערט דער־ציילט אין רז"ל[18] אַז דער אופן ווי אַזוי אברהם פלעגט מאַכן באַקאַנט ג־טלעכקייט אויף דער וועלט איז גע־ווען דורך הכנסת אורחים.

ער האָט אַריינגענומען אורחים אין מדבר, געגעבן זיי אַלע זאַכן, און דערנאָך בשעת זיי האָבן אים געוואָלט דאַנקען, האָט ער זיי געזאָגט: ברכו למי שאכלתם משלו; הודו ברכו ושבחו למי שאמר והי' העולם (בענטשט דעם וואָס איר האָט געגעסן פון זיינע; דאַנקט, בענטשט און לויבט דעם וואָס מיט זיין וואָרט איז גע־וואָרן די וועלט).

יא. יצחק'ס ענין איז געווען — ווי פריער געזאָגט — העלאה מל־מטה למעלה. דערפאַר האָט ער ניט

---

14) תניא ח"א פ"ד. אגרת הקדש ריש סימן יב.

15) בבא מציעא פו, ב.

16) סוטה י, סוף עמוד א.

17) בראשית כא, לג.

18) סוטה י, ב. בראשית רבה פמ"ט, ד.

געהאַט אינגאַנצן קיין שייכות צו מצ־רים און צו חוצה לארץ בכלל, ווייל ער איז געווען אַן עולה תמימה [19], און אויך זייענדיק אין ארץ ישראל, האָט ער געהאַט צו טאָן מיט חפירת בארות (גראָבן ברונעמס), וואָס דאָס איז מרמז אויף דעם אופן פון גילוי אלקות בדרך העלאה, אַנטפּלעקן ג־ט־לעכקייט דורך דערהויבן דעם אונטן. ווייל מדריגת יצחק איז געווען — אָפּגעטראָגן פון וועלט, העלאה והס־תלקות מלמטה למעלה.

אַזוי ווי ער אַליין איז געווען אין דער בחינה פון העלאה, האָט ער די זעלבע זאַך אויך אויפגעטאָן אין וועלט, געמאַכט פון איר אַ כלי (וואָס ציט־זיך) צו אלקות.

יב. ווי די תורה דערציילט אונז, איז יצחק׳ס עבודה געווען חפירת הבארות, גראָבן די ברונעמס. דאָס מיינט אַנטפּלעקן און אַרויפציען די מים חיים וועלכע געפינען זיך אונטן אין דער ערד. ניט אַריינגיסן אַהין מים חיים פון אַן אַנדער אָרט, נאָר אַנטפּלעקן דאָס קוועלנדיקע וואַסער וועלכע געפינט זיך דאָרטן גופא. וואָרום דער אמת איז אַז דאָרט גע־פינען זיך מים חיים, מער ניט וואָס עס איז פאַרדעקט מיט ערד, בלאָטע און שטיינער, און בשעת מען נעמט אַראָפּ דעם צודעק, ווערן אַנטפּלעקט די מים חיים.

וואָס דאָס ווייזט אויך אַן אויף זיין רוחניות׳דיקער עבודה: אַראָפּנעמען די אַלע זאַכן וועלכע פאַרדעקן און פאַר־שטעלן, און מאַכן די וועלט פאַר אַ כלי צו ג־טלעכקייט — העלאה מל־מטה למעלה. ווי די מים חיים אַליין, וועלכע זיינען נובע מתתא לעילא, (קוועלן פון אונטן אַרויף).

יג. ניט נאָר וואָס יצחק האָט זיך ניט גערעכנט מיט די קעגנשטאַנדן וועלכע דעקן צו די מים חיים, נאָר נאָך מער: ער האָט זיך אויך ניט גערעכנט מיט קיין מנגדים וועלכע שטערן צום גראָבן די ברונעמס.

ווי די תורה דערציילט אונז, אַז בשעת עס זיינען געקומען אבימלך׳ס פאַסטעכער און האָבן פאַרטריבן יצ־חק׳ס פאַסטעכער און פאַרשטאָפּט ד־ ברונעמס, איז יצחק ניט נתפעל גע־וואָרן און געהייסן ווייטער גראָבן.

נאָך מער: אַפילו ווען מען האָט צוגענומען די ברונעמס וועלכע עבדי יצחק האָבן אויסגעגראָבן און זי־ אַוועקגעגעבן צו די פלישתים — דאָס מיינט אין טיפערן זין, אַז די לעבע־דיקייט און וואַרעמקייט צו וועלכע מען האָט זיך קוים דערגראָבן, נעמט מען אַריין אין דער קליפה פון פליש־תים (וואָס דאָס איז „מבוי המפולש" [20]) — אויך דעמאָלט איז יצחק ניט נת־פעל געוואָרן און ווייטער געגראָבן. און בשעת מען האָט צוגענומען אויך דעם צווייטן ברונעם, האָט ער גע־גראָבן אַ דריטן, ביז ער איז צוגע־קומען צו „רחובות" (ברייטקייט), „הרחיב ה׳ לנו ופרינו בארץ" [21]).

יד. על פי שכל איז ניט גע־ווען קיין אָרט ניט נתפעל צו ווערן פון אבימלך׳ן, אין דער צייט וואָס אבימלך זיצט אויף זיין כסא־מלוכה און שטערט צו גראָבן די בארות

19) בראשית רבה פס״ד, ג. הובא בפירש״י עה״ת, בראשית כו, ב.

20) תורה אור בשלח סא, ג. און נאָך.
21) בראשית כו, כב.

פון קדושה, און די ברונעמס וואס מען האט אויפגעגראבן מיט דער גרעסטער אנשטרענגונג נעמט אבי־מלך צו זיך. יצחק האט זיך אבער ניט גערעכנט מיט קיינע חשבונות פון שכל, ער האט געוואוסט אז זיין ענין איז צו אנטפלעקן מים חיים, און די ארבעט האט ער געטאן מיט מסירת נפש.

די עבודה צו מאכן פון וועלט א כלי צו ג־טלעכקייט דערלאנגט אין בלי גבול האמתי (אמת'ע אומבאגרענעצט־קייט) אין סוף ברוך הוא, ווארום דורך דעם פירט זיך דורך דער תכלית הכוונה [21*]. אזוי ווי עס שטייט דער טעם אויף אנרופן אים מיטן נאמען יצחק — „צחוק עשה לי אלקים" [22]. אז דער בירור וזיכוך פון די ענינים וועלכע פארשטעלן און וועלכע נעמען זיך פון דעם שם אלקים בגימטריא „הטבע" [23] — דאס דוקא רופט ארויס דעם צחוק ותענוג שלמעלה [24].

טו. לויט דעם וועט מען פארשטיין פארוואס יצחק האט געדארפט גע־בארן ווערן מטיפה קדושה דוקא. וויל אברהם'ס מדריגה מצד זיך אליין איז געוועזן אצילות, ד. ה. אלקות בהגבלה, און דורך מקיים זיין די מצוה פון מילה איז ער צוגעקומען צו „תמימות" (גאנצקייט) — הי' תמים — וואס דאס איז דער ענין פון אלקות שלמעלה מאצילות [25]. און דאס האט ארויסגערופן ביי יצחק'ן, אז זיין עבודה זאל זיין אן קיינע הגבלות, אפילו ניט קיין הגבלות פון שכל דקדושה [26].

טז. די אנווייזונג פון דעם איז:

אברהם און יצחק ווערן ביידע אנ־גערופן אבות פון יעדן אידן.

ביי יעדער אידן דארפן זיין צוויי־ערליי עבודות: די עבודה פון אב־רהם'ען און די עבודה פון יצחק'ן.

בשעת א איד האט צו טאן מיט תורה, תפלה און מקיים זיין מצוות, געפינט ער זיך דאך אין ליכטיקע ד' אמות. ער האט ניט צו טאן מיטן דער וועלט. ניט נאר ווען ער פאר־נעמט זיך מיט די צוויי קוים פון תורה און עבודה, נאר אפילו ווען ער פארנעמט זיך מיטן קו פון גמי־לות חסדים — מקיים זיין מצוות — וואס ער דארף טאן מיט גשמיות'־דיקע זאכן, איז ער אבער פונדעסט־וועגן אויך דעמאלט פארנומען מיט מקיים זיין דעם רצון העליון (דעם אויבערשטנס ווילן). מער ניט וואס ער איז ממשיך דעם אויבערשטנס רצון אויך אין גשמיות, אבער ער האט ניט צו טאן מיטן גשמי אליין, און כל שכן ניט מיט קיין מנגד און אפילו ניט מיט עפעס וואס פאר־דעקט און פארשטעלט ג־טלעכקייט.

איז אפילו אז מען האלט ביי אזא דרגא, דארף מען וויסן אז נאך ניט דאס איז דער תכלית פון עבודת השם. דאס איז בלויז די עבודה פון אברהם אבער מען דארף זיך פאר־נעמען אויך מיט דער עבודה פון יצחק.

מען דארף האבן צו טאן אויך מיט

21*) תורה אור יז, ג.
22) בראשית כא, ו.
23) תניא שער היחוד והאמונה פרק ו.
24) תורה אור יח, א.
25) זע תורה אור סוף ד"ה בעצם היום הזה. תורת חיים דארט.

26) זע תו"א ר"פ תולדות. תורת חיים דארט.

די, וואס אין דרויסן זעט זיך אין זיי ניט אָן מער ווי שטיינער און בלאָטע וואס פאַרדעקן אויף די מים חיים, און אפילו אויך מיט די וואס עס זעט זיך אויס אַז זיי זיינען מנגדים צו ג־טלעכקייט, ד. ה. מיט אַזוינע וועלכע זיינען אויסערלעך פאַרזונקען אין איסורים במזיד און להכעיס — אויך מיט זיי דאַרף מען זיך פאַר־נעמען צו גראָבן אין זיי, אַראָפּנעמען פון זיי די זאַכן וועלכע פאַרשטעלן, ביז מען וועט זיך דערגראָבן צו די מים חיים וועלכע געפינען זיך אין זיי אינווייניק, און דאָס אַנטפּלעקן און אַרויסברענגען בגילוי.

קען מען דאָך טענה'ן: ער האָט שוין געפּרוּווט גראָבן אײן מאָל און נאָך אַמאָל, און ניט נאָר וואס ער זעט ניט קיין תועלת, נאָר אדרבא, די פלשתים האָבן גאָר צוגענומען די ברונעמס — איז וואס פאַר אַ ארט איז דאָ על פּי שכל נאָך ווייטער צו גראָבן ?

אויף דעם ענטפערט מען: אשר קדש ידיד מבטן כו׳ וצאצאיו כו׳. די עבודה פון יצחק'ן און זיינע קינ־דער דאַרף זיין אָן קיינע חשבונות. דאָס וואס ביז איצט האָט ער ניט מצליח געווען, דאָס איז דעם אויי־בערשטנס חשבונות, ובהדי כבשי דרחמנא למה לך[27]. וואס איז נוגע צו אים איז אַז ער מוז גראָבן און גראָבן, ביז ער וועט זיך דערגראָבן צום מים חיים, און סוף סוף וועט ער צוקומען צו „הרחיב ה׳ לנו ופרינו בארץ״[28].

(משיחת י״ב תמוז תשי״ד)

פרשת חיי שרה

א. אין דער היינטיקער סדרה שטייט: „ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון בארץ כנען״. טייטשט דער זהר אַז שרה איז אַ רמז (אָנדייט) אויף דעם גוף און אברהם — אויף דער נשמה[1].

און דאָס איז — זאָגט דער זהר — „ותמת שרה״, אַז ווען דער גוף שטאַרבט „בקרית ארבע״, וואס ער באַשטייט פון די פיר יסודות, „היא חברון״, וואס כל זמן ער האָט גע־לעבט, זיינען די פיר יסודות געווען מחובר, איז ווען ער שטאַרבט, דע־מאָלט איז „ויבא אברהם״ — די נשמה — „לספוד לשרה ולבכותה״: די נשמה וויינט, ווייל אויך נאָכן טויט, און לאחר ההסתלקות, איז די נשמה פאַרבונדן מיטן גוף.

לויט דעם, אַז שרה איז אַ רמז אויף דעם גוף און אברהם אויף דער נשמה, איז אין פלוג ניט פאַרשטאַנ־דיק וואס עס שטייט „כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה״.

ב. עס איז באַוואוסט דער וואָרט

---

27) ברכות י, א.

28) שכל העמים יעבדוהו שכם אחד (רמב״ן כו, כ).

1) זע שו״ת הרשב״א סי׳ תיח. ד״ה רבי בנאה (אוה״ת ח״ש קיט, ב ואילך. שם כרך ב׳ תמב א ואילך).